

avskrift.

ACC. N:oR M. 11973 :/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den nya tiden kom till bygden, får vi väl gå tillbaka till tiden för folkskolestadgans tillkomst 1842 då byggdes ju folkskolor, som var färdiga att tagas i bruk 1850 här i orten är de flesta skolorna byggda 1847 och även Hammenhögs byggdes då. Förut hade dett varit dels ambulerande kringgångsskola och dels någon sorts skola med en gammal utjänt eller avskedad knekt som skolmästare, med lön i natura av vissa produkter av bröd, smör, ägg och något pengar av de förmögna. När så de s.k. nyare skolorna kom till så blev det ju fast anställd lärare, avlönad med en del naturaförmåner såsom hushållsprodukter, av flera slag, jämte kofoder och vissa lass bränntorv, och bostad ett par rum o kök. I mitten av 80 talet inrättades småskola, så gick vi i småskolan samtliga, sedan skildes vi med gossar i en, och flickor i en folkskola. Jag slutade folkskolan 1899, och är skolkamrat jämte läskamr. med folkskolinspekt. N. Persson i Simrishamn, en man som uträttat mycket i undervisningens tjänst.

Wad har stan och de uppväxande stationssamhällen haft för betydelse

Min farfar åbon Nils Andersson i Komstad köpte 1860 egendomen 1/8 mantal n:o 14 Hammenhög Utsocknes frälse på konkursauktion innehållande i rymd 16 tunnl. för en köpesumma av 6,400 riksdaler 67 öre riksmynt. Jorden var ju uppodlad utom 3 tl. äng, den plöjdes upp och odlades och gav mycket goda skördar en del år. Sedan tillköptes år 1868 1/64 mtl om 3 tunnl. för 1500 kr. så blev det

ju 9/64 mtl. Böndernas inkomst var ju försäljning av spannmål till städerna Ystad o Simrishamn. Dett var ju blygsamma priser som erhölls. Så kunde de ju tillhandla sig förnödenheter för hemmet och hushållet, dett fanns ju inga butiker i byarna, detta var ju strax på sextioalet. I staden såldes förutom spannmålen även smör som tjärnades i hemmen, ägg och övriga produkter som kunde undvaras. Äggen såldes ju tjogvis och smöret i skålpond. Dett kunde hända i bland att de gick till fots till stan med något skp smör. På hösten slaktades får och gäss och närmare jul svin, allt skulle ju levereras och omsättas i staden. En förbättring av förhållanden inträdde, med järnvägarnas anläggande i byarna. Ystad-Eslövs öppnades ju för traffik 1866. Apropå järnvägsinvigningen nyårsafton så var dett bröllop i Stensberg Smedstorp, som min mor var med på och omtalade många gånger, gården är belägen 7-8 km från Tomelilla, men de körde dit med 5 skjutser bröllopsfolk, som skulle dit och se tåget, där diktades även en visa om den saken, men den kommer jag inte i håg. Emellertid förbättrades ju förhållanden ju betydligt på jordbruksområdet. Lantbrukarna märgla sina åkrar, dett gav mycket goda grödor i många år, så fick vi Fransk-Tyska kriget 1870-71, så vi fick s.k. goda tider en del år. Lantbrukarna övergick mera från spannmålsförsäljning till anninal produktion. Dett började anläggas uppköpsmejerier, så att folk slapp dett där besväret

ACC. N:R M. 11973 :3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med smörtjärning hemma de kunde köra ner och lämna sin mjölk till dett här mejeriet, vi hade ett sådant på Hammenhögs boställe, mjölken betalas för och mättes i kannor (en kanna) var $2\frac{2}{3}$ dels l. detta var på 1880 talet.

I och med nittioårets ingång började ju andelsmejerierna anläggas och Hammenhögs mejeri har ju ord om sig att vara Sveriges äldsta andelsmejeri dett byggdes 1890. Dett var ganska trögt med postföret, till att börja med, vi hade en granne där hemma som sade att dett kom inte att lämnas en enda "kanna" mjölk från hans gård, men hans son blef den värste eller duktigaste mjölkleverantör i föreningen efter kvantalit.

I och med Yst-Eslövsjärnvägens tillkomst hade vi fått en ganska viktig järnvägsstation i Svenstorp, som tävlade nu med städerna Ystad och Simrishamn om lantmannaprodukterna. H-högs andelsmejeri lämnade smöret dit i flera år och hämtade kol därifrån tills Ystad-Garnäsbanan öppnades 1894. Jag vill omtala att vi hade en duglig förespråkare och föregångsman för andelsmejeriet i Kommunalnämndsordf. Per Henrixon i Hammenhög ordförande från starten och ända till 1933 då han avlöstes av Landstingsman Lars Åkesson i Hannas alltså endast 2 ordf. under dessa år med där tillhörande kassörssyssla. Mejeriet har för ett tiotal år sedan helt nybuggts så dett är af de bästa och modernaste i orten.

År 1894 öppnades som sagt Ystad-Gärsnäs järnväg för trafik, och därmed blev dett ju ytterligare ett uppsving för orten. Dett blev byggande av handelsaffärer m.m., vi hade ju två affärer borta i byn. Samtidigt kom sockerbetsodlingen i gång allt förbättrades ju Lantbrukarnes, såväl som arbetarnas förhållanden, vi fick ju så att säga goda tider och alla människor var, så att säga belåtna, något som ju alldeles försvunnit nu. Dett blev ju byggt sockerbruk i Köpingebro i anslutning till raffinaderiet Ystad, som skänktes till Ystads stad av den store folkvännan och donatorn Lagmannen T.P. Sylvan Öja vars historia och levnadsbeskriving jag har en viss del av. Emellertid hade ju förhållanden förbättrats avsevärt för lantbruket. Vi är nu framkomna till sekelskiftet - 1900. Den animalliska produktionen hade ju även kommit i gång betydligt med uppköpare vid stationerna, som säkerligen gjorde sig en god förtjänst många gånger. Många personer hade ju inte vågat utan exportörerna, som de numera kallas, köpte djuren på styck, och då vet vi ju hur de kunde gå, vi hade ju uppköpsslakteri i städerna och något större samhälle. Under tiden föddes ju tanken på bildande av andelsslakteri som har ju säkerligen blivit en stor fördel för jordens brukare så att säkerligen dett största flertalet är ju anslutna därtill. Dett byggdes ju andelsslagteri Tomelilla 1906 som sedan har ju gått med i

slakteriringen.

Så har det ju bedrivits en mycket intensiv fröodling, så att den ekonomiska ställningen har ju förbättrats oerhört, och det har ju förenlett att egendomarna åsatts mycket höga taxeringsvärde.

Angående fröodlingen här på orten hava vi haft en mycket intresserad och duglig föregångsman på området i framlidne Landstingsman Otto J. Olsson på H-högs boställe eller Gullåker som det numera heter. Från att vara ett vanligt lantbr., uppdelat på 3 gårdar, med 6 par hästar och ett 70 eller 75 tal kor, med en relativt stor sockerbetsodling. Han var löneboställsarrendator. Kronoarendator och innehavare av norregård, sammanlagt en 300 tl. 1910 överlät han lönebostället och övergick helt till kreaturslöst lantbr. sedan har inte funnits djur, på gården med undantag för hästar, för arbetet och som sedermera ersatts med traktordrift. År 1924 förstördes byggnaderna å bostället genom åskeld. Sedan uppfördes nya åbyggnader huvudsakl. ännade för fröodlingen med förstkl. rensningsmaskiner.

Tilläggas bör att landstingsman Olsson varit utomlands bl.a. i Tyskland och studerat för arbetet, som blev av sådan betydelse. 1931 inköptes gården från kronan och fick namnet Gullåker. Firman ombildades till familjebolag med en filial Skänninge. Sedermera har inköpts Henriksfält i Glämminge, en gård på 375

tunl. med ett taxer.v. på ungefär 350 tusen kr. dessutom har inköpts egendomen Evefarm i Ingelstorp en gård på ungefär 75 tunnl. där det huvudsakl. bedrives tullpanndl. så att Firmen disponerar, åtminstone 500 tunl. förutom betydande kontraktsodlingar.

För dessa betydande framgångar på alla områden för såväl jordbruk som hantverk och industrier behövdes förvaltande penninginstitutioner, som vi fick ju i bankerna. Ingelstads o Järrestads härads sparbank stiftades år 1867 på initiativ af flera betydande män i H-hög. Bl.andra Häradshövding von Sydow och kronofogde P.L. Leth m.fl. Kantor Sandberg var under många år kamrer och verkställande direktör. Senare tillkom ju affärsbankerna. Svenska Handelsbankens avdelningskontor jordbrukskassan en av initiativtagarna härför förutnämnde Per Henricson och var kamrer och ordförande i många år, så att Hammenhög är ju numera ett samhälle av stora mått. Folkhögskola byggd 1908, men ombildades 1913 till lantmannaskola och med många elever årligen med ett skoljordbr. på 165 tunnl., också ett verk, med herr Otto J.Olsson i spetsen för Också har Hammenhög juridiska anor med en 300 årig tingsplats, nu har ju domsagan blivit sammsslagen, med Simrishamn med skiftande tingssammanträde. Tingshuset i H-hög är byggt 1881, Sparbanken har även haft sina

lokaler inrymda här, men har ju byggts kommunalhus, där även sparbankslokaler inrätts.

Så har vi även en gästgivaregård även den med anor och belägen i omedelbar närhet af tingshuset. Dett var ju riktiga högtidsdagar i H-hög, när tingen pågick där, de höll ju alltid på ett par dagar i rad, så hade de ju sina middagar på gästis. I synnerhet när någon ny tillträdande nämndeman skulle börja tjänstgöring i häradsrätten skulle han bjuda välkomna på häradsrätt, nämnd och andra vänner den ansågs, alltid gå till en 150 kr. eller lika värde med en ko. Wid dessa sammanträden var det alltid ett visst intresse för folket i bygden att samlas, för att höra på förhandlingar och utslag som afkunnades, dett var ja kanske många som inte hade en tidning eller något nyhetsorgan. Nämndemännen från sina respektive socknar kom ju körande med sina hästskjutsar, så till hållkarlen när denne var tillstadies att sätta in hans hästar, andra hade sin dräng med sig som skulle passa hans hästar, så samlades ju dessa här drängarna i en drängstuga, för att fördriva tiden med diverse pokulerande, kortspel och dyl.

Beträffande gästgiverierna kunde de ju både vara av godt ondo, dett fanns lantbr. som fick gå från både gård och grund för sitt allt för mycket vistande på dessa näringssällen dett fanns de åboar som kunde köra dit med häst o vagn vilken dag

ACC. N:R M. 11973:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som helst i veckan och bli hållande flera dagar i sträck.
Dett fanns de bondegummor, som kom dit och begärde att bli
serverade även de, detta hade ju till följd att gubbarna
lommade av hem.